

УДК 615.015:378.147

Л.О. Горяча, Т.С. Прокопенко

Коледж Національного фармацевтичного університету

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОТРЕБ ГАЛУЗІ НА СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН У ПІДГОТОВЦІ ФАРМАЦЕВТІВ

У статті проаналізовано навчальні програми підготовки фармацевтів в Україні у період з 1993 по 2011 роки. Визначені роль професійно-орієнтованих дисциплін у процесі формування професійних компетенцій та розуміння студентами значення вивчення цих дисциплін для майбутньої професійної діяльності

Ключові слова: фармацевтична освіта, навчальні програми, професійні компетенції, професійно-орієнтовані дисципліни.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ускладнення роботи фармацевтів, зміна їх ролі щодо участі в медикаментозній терапії вимагає розширення набору вмій, необхідних для надання якісної фармацевтичної допомоги. Навчальні програми професійно-орієнтованих дисциплін мають забезпечити можливості формування набору базових компетенцій, що сприятимуть адекватному входженню випускника в професійну діяльність. Галузеві стандарти вищої освіти розроблено на основі компетентного підходу. Проте ще не було проведено досліджень, які б аналізували кореляцію змісту навчальних програм професійної підготовки з формуванням певних професійних компетенцій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемою підготовки фармацевтичних кадрів сьогодні опікуються науковці багатьох країн світу [3,5,6]. Освітні заклади реалізують свої функції через систему забезпечення якості освіти. Однією із складових цієї системи є навчальні програми. Вони мають бути побудовані як з урахуванням вимог до фармацевтичної практики сьогодення, так і зорієнтовані на майбутнє [4].

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Сьогодні здійснюється перегляд навчальних програм для вищих медичних та фармацевтичних закладів I – II рівнів акредитації у відповід-

ності до сучасних вимог галузі. Проте відсутні дослідження щодо вивчення ролі професійно-орієнтованих дисциплін у формуванні професійних компетенцій, які відповідають вимогам сьогодення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення фармацевтичної освіти пройшло досить складний шлях пошуку свого місця в системі підготовки медичних кадрів. Протягом майже сторіччя гостро поставала проблема відсутності спеціальних вищих навчальних закладів, які б здійснювали підготовку провізорів. Не було навчальних закладів і для підготовки молодших спеціалістів-фармацевтів.

Лише на початку 20 сторіччя підготовку фармацевтичних кадрів з середньою освітою почали здійснювати в технікумах та фармацевтичних школах, а фармацевтів з вищою освітою – в інститутах.

Фармацевтичні технікуми приймали на навчання слухачів на базі семирічної освіти (від 15 до 18 років) з трирічним терміном навчання. Існували й дворічні фармацевтичні школи, що також випускали фармацевтів.

Навчальні плани містили до 30 дисциплін, що їх вивчали циклами протягом I, II та III курсів. На III курсі вивчали фармацевтичну хімію, фармакогнозію, фармакологію й токсикологію, дослідження лікарських і галенових препаратів, надання швидкої допомоги, судову хімію, загальну гігієну з епідеміологією, соціальну гігієну й охорону здоров'я, рахівництво й облік та аптечну практику. Після завершення

© Л.О. Горяча, Т.С. Прокопенко, 2012

трирічного курсу студенти проходили стажування в аптеці: сім місяців як асистент, два місяці як контролер, два місяці як рецептар, місяць – з лабораторної роботи в умовах аптеки. Завданням технікуму була підготовка фахівців, здатних виконувати всі види роботи в аптеці при відповідному керівництві фахівців з вищою фармацевтичною освітою [1].

Уподальшірокинавчальніпланибулодоповненоцикломсуспільнихтагуманітарнихдисциплін. Термін підготовки фармацевтів на базі 8 класів здійснювався протягом 3 років, на базі 10 класів – протягом 2 років.

Новий етап в освіті пов'язаний із набуттям Україною незалежності та переходом економіки країни до ринкових відносин.

Зміни в навчальних програмах підготовки молодших спеціалістів фармації почалися у 1993 році і продовжуються до теперішнього часу. Основний перелік професійно-орієнтованих дисциплін зберігся, відрізняються кількість годин, відведених на їх вивчення, а також дещо змінилися підходи до їх змісту.

Зміни відбулися і в кількості годин, що їх відводять на вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: фармакології – з 16,31 до 23,33 %, організації та економіки фармації (ОЕФ) – з 16,64 до 21,67 %, фармакогнозії – з 17,30 до 18,33 %. Зменшилась кількість годин на вивчення технології лікарських засобів – з 34,10 до 23,33 % та фармацевтичної хімії – з 15,65 до 13,34 %. На вивчення фармакології, як однієї із головних дисциплін у підготовці фахівця, сьогодні відведена найбільша кількість годин.

Обсяг годин, протягом яких вивчають професійно-орієнтовані дисципліни, відображає зміни, що відбулися в практичному секторі фармації й у функціях фармацевтів, – зменшення кількості аптечних закладів, що здійснюють виготовлення лікарських засобів за індивідуальними прописами, та ріст кількості аптек готових лікарських форм. Крім того, відбуваються не лише кількісні зміни – змінюються акценти при

формуванні змісту професійно-орієнтованих дисциплін. Сьогодні за умов змін у законодавстві фармацевтичного сектору, запровадженні Державної фармакопеї України, гармонізованої із Європейською, та необхідності дотримання стандартів якості, серед яких і вимоги належної аптечної практики, програми навчальних дисциплін професійного спрямування мають бути гнучкими й швидко пристосовуватись до сучасних вимог щодо необхідних компетенцій випускника.

З 1995 року в навчальних планах підготовки молодших спеціалістів фармації передбачено нову форму організації навчання – самостійну роботу, що складала на той період 15,23 % від загального обсягу годин, відведених для вивчення спеціальних дисциплін, а у даний час зросла до 35,93%, що корелює з щодо зростання самостійності та відповідальності в роботі фармацевта.

Завданням професійно-орієнтованих дисциплін є формування знань, умінь та компетенцій у відповідності до видів діяльності фармацевтичних фахівців за принципами належної аптечної практики [2]:

- замовлення лікарських засобів;
- зберігання лікарських засобів;
- робота з рецептами;
- раціональне використання лікарських засобів;
- здійснення фармацевтичної опіки (взаємодія з пацієнтом, рекомендація лікарського засобу, консультація, спостереження за ходом лікування, оцінка запропонованої схеми лікування, спонукання до раціонального використання лікарських засобів);
- надання відвідувачу інформації по охороні здоров'я;
- набуття необхідних професійних знань;
- надання якісної фармацевтичної послуги;
- аналіз якості лікарських засобів.

Як свідчить проведений аналіз щодо вивчення думок керівників аптечних закладів, у про-

Таблиця 1

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ОБСЯГУ ГОДИН ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Назва дисципліни	Кількість годин (загальна/практичні заняття)				
	1993	1995	2002	2005	2011
Організація і економіка фармації	202/ 96	243/96	243/86	324/90	351/ 110
Фармакологія	198/ 60	243/68	243/68	378/100	378/ 132
Фармакогнозія	210/ 110	243/ 110	243/ 110	297/80	297/ 112
Технологія ліків	414/ 290	486/ 298	486/ 258	378/114	378/ 148
Фармацевтична хімія	190/ 100	216/ 100	216/ 100	243/84	216/ 80
Усього	1214/656	1431/ 672	1431 /632	1620/ 468	1620/582

цесі навчання молодших спеціалістів мають бути сформовані такі базові компетенції:

- забезпечення умов зберігання товарів;
- професійного спілкування;
- медичної етики та деонтології;
- контролю якості;
- фармацевтичної технології;
- міжособистісного спілкування.

Нами було визначено роль кожної з професійних дисциплін у формуванні цих компетенцій, з точки зору студентів випускних курсів, для оптимізації у майбутньому співвідношення та змісту цих дисциплін у навчальних планах.

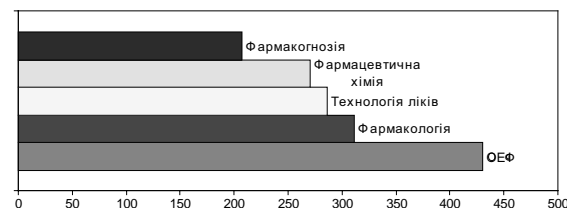
Студентам–випускникам (всього 135 осіб) рівня молодший спеціаліст фармації (83 особи) та рівня «бакалавр» (52 особи) напряму «Фармація» «Фармація» було запропоновано анкетування. Анкета містила перелік вищезазначених компетенцій та завдання визначити роль дисциплін у їх формуванні.

Таблиця 2

**ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ДИСЦИПЛІНИ
У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ**

Уміння/ Дисципліна	Фармакогнозія	Фармакологія	Фармацевтична хімія	Технологія ліків	ОЕФ
забезпечення умов зберігання товарів	93	27	102	84	67
професійне спілкування	30	119	12	9	111
контроль якості	42	3	102	57	54
медична етика та деонтологія	15	75	1	1	90
фармацевтична технологія	0	0	51	133	6
міжособистісне спілкування	27	87	2	2	102

Діаграма до таблиці 2

Наведений аналіз демонструє взаємозв'язок і взаємновплив професійно-орієнтованих дисциплін на формування рис майбутнього фахівця, а також розуміння студентами їх ролі в процесі формування професійних компетенцій.

**ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК**

Аналіз навчальних планів підготовки молодших спеціалістів за спеціальністю «Фармація» показав, що кількість годин, що їх відводять на вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, змінилась протягом останніх 20 років у відповідності до вимог практики, яка більшою мірою пов'язана з реалізацією готових лікарських засобів.

Програми навчальних дисциплін професійного спрямування мають бути гнучкими й швидко пристосовуватись до сучасних вимог щодо необхідних компетенцій випускника.

Розуміння студентами ролі професійно-орієнтованих дисциплін у формуванні компетенцій є мотиваційним компонентом для відповідального ставлення до процесу навчання.

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ**

1. Історія фармації України / Р. В. Богатирьова, Ю. П. Спіженко, В. П. Черних та ін. – Х.: Прапор, Вид-во УкрФА, 1999. – 799с.
2. Надлежащая аптечная практика в Новых Независимых Государствах. Руководство по разработке и внедрению стандартов // Всемирная Организация Здравоохранения. – Копенгаген, Дания, май 2001 г.
3. Anderson Claire, Bates Ian, Beck Diane, Brock Tina, Futter Billy, Mercer Hugo, Rouse Mike, Wuliji Tana, and Yonemura Akemi. The WHO UNESCO FIP Pharmacy Education Taskforce: enabling concerted and collective global action // American Journal of Pharmaceutical Education. – 2008. – No.72 (6). – 6 P.
4. Jungnickel Paul W., Kelley Kristi W., Hammer Dana P., Haines Stuart T. and Marlowe Karen F. Addressing competencies for the future in professional curriculum // American Journal of Pharmaceutical Education. – 2009. – No.73 (8). – 12 P.
5. Kapol N., Maitreemit P., Pongcharoensuk P. and Armstrong Edward P. Evaluation of curricula content based on thai pharmacy competency standards // American Journal of Pharmaceutical Education. – 2008. – No.72 (1). – 9 P.
6. Sosabowski Michael Hal and Gard Paul R. Pharmacy education in the United Kingdom // American Journal of Pharmaceutical Education. – 2008. – No.72 (6). – 7 P.

УДК 615.015:378.147

Л.А. Горячая, Т.С. Прокопенко

**АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ПОТРЕБНОСТИ ОТРАСЛИ НА СООТНОШЕНИЕ И СОДЕРЖАНИЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫХ ДИСЦИПЛИН В ПОДГОТОВКЕ ФАРМАЦЕВТОВ**

В статье проанализированы учебные программы подготовки фармацевтов в Украине в период с 1993 по 2011 годы. Определены роль профессионально-ориентированных дисциплин в процессе формирования профессиональных компетенций и понимание студентами значения изучения этих дисциплин для будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: фармацевтическое образование, учебные программы, профессиональные компетенции, профессионально-ориентированные дисциплины.

UDC 615.015:378.147

L.A. Goryacha, T.S. Prokopenko

**ANALYSIS OF INFLUENCE OF NECESSITY
OF INDUSTRY ON CORRELATION AND MAINTENANCE PROFESSIONAL
ORIENTED DISCIPLINES IN PREPARATION OF DRUGGISTS**

This article provides an analysis of pharmacists' training programs in the period from 1993 to 2011 in Ukraine. The role of professionally oriented disciplines in the process of formation of professional competence and the students' understanding of the value of learning these disciplines for the future profession were defined.

Key words: pharmaceutical education, training programs, professional competence, professionally oriented disciplines.

Адреса для листування:

Харьков, 61100

ул. Александра Невского, 18,

Коледж НФАУ

tina.prokopenko@mail.ru

Тел. 067-919-03-75

Надійшла до редакції:

11.01.2012